

2010-10-15

Jordbruksdepartementet

103 33 Stockholm

Ds 2010:22 – Renskötselkonvention

Förslaget till ny renskötselkonvention (Ds 2010:22) har överlämnats till regeringen. Svenska Samernas Riksförbund (SSR) har beretts tillfälle att yttra sig över förslaget.

SSR tog ställning till Renskötselkonventionen vid ett extra landsmöte i Umeå den 9 oktober 2010. Vid det extra landsmötet ställde sig samtliga SSR:s medlemmar, d v s både samebyar och sameföreningar, bakom följande beslut beträffande Renskötselkonventionen.

”SSR accepterar inte förslaget till renskötselkonvention i dess helhet. För att SSR skall acceptera förslaget till renskötselkonvention skall bl.a. följande åtgärdas.

- Renskötselkonventionen skall respektera alla samebyars grundläggande sedvanerätter. Renskötselkonventionens Artikel 8 måste förhandlas om.
- Samebyar som inte är nöjda med områdesprotokollen skall ges möjlighet till omförhandling.
- Alla kostnader föranledda av renskötselkonventionen skall finansieras med externa medel.

SSR hänvisar i tillägg till tidigare landsmötetsbeslut gällande renskötselkonventionen; 12 juni 2008 och 11 juni 2009 (Bilagor 1 och 2).

SSR utvecklar skälen bakom landsmötets ställningstagande i följande remissvar.

SSR vill framhålla att SSR inte är emot en Renskötselkonvention som sådan. SSR anser att det finns ett behov av att tydliggöra regelverket för att underlätta renskötsel över gränsen, t.ex. vad gäller regler om moms, tullar, slaktfrågor m.m. Emellertid var det landsmötets uppfattning att föreliggande förslag till Renskötselkonvention har för stora brister för att vara acceptabelt. När dessa brister, av vilka de viktigaste utvecklas nedan, har rättats till, stöder SSR ett antagande av en Renskötselkonvention, utan vidare tidsutdräkt.

Brist på respekt för samebyarnas sedvanerätter

SSR sluter sig i denna del i allt väsentligt till vad som anförts av Diskrimineringsombudsmannen och Sveriges Advokatsamfund. I tillägg vill vi anföra följande.

Deltagande i processen

SSR godtar inte Bilaga 1 till Renskötselkonventionen, det s.k. områdesprotokollet, i dess nuvarande utformning. SSR kräver att områdesprotokollet omförhandlas i de områden där samebyar så begär.

En starkt bidragande orsak till att delar av områdesprotokollet har fått en bristande utformning är – såvitt SSR kunnat utröna - att en del samebyar inte fått delta och getts inflytande i förhandlingar om deras betesmarker. Det finns exempel på samebyar som varit helt ovetande om att deras betesområden tagits i anspråk. Detta fick dessa samebyar reda på först då förslaget till renskötselkonvention offentliggjordes. Att en rättighetsinnehavare inte fått delta och inte getts direkt inflytande i frågor om deras rättigheter är ett oacceptabelt förfarande. SSR kräver bl.a. av denna anledning att områdesprotokollet omförhandlas, i dessa delar. Promemorian måste innehålla en redogörelse av de svenska samebyarnas inställning till områdesprotokollet. En sådan redogörelse innebär att det klart framgår om samebyar har konsulterats och om detta skett i tillräcklig omfattning.

Renskötselkonventionen innebär att sedvanemarken tillhörande vissa svenska samebyar överförs till norska renbetesdistrikt. I enstaka fall överförs även områden mellan svenska samebyar. Samebyar som påverkas av Renskötselkonventionen måste vara aktivt och effektivt involverade i diskussioner rörande omfördelning av deras betesland. Sådana diskussioner skall syfta till att uppnå enighet mellan berörda samebyar och renbetesdistrikt.

Egendomsskyddet

Av förslaget följer att staterna i praktiken överför en förmögenhetstillgång mellan samebyar/renbetesdistrikt utan att samebyar kompenseras på något sätt. Det här innebär att Sverige inför en lagstiftning som har expropriationsliknande effekter utan att involvera rättighetshavarna och utan att någon ersättning utgår. Renskötselrätten är en egendomsrätt och en civil rättighet som omfattas av egendomsskyddet i 2 kap. 18 § RF. Ingrepp i användningen av mark får enligt 2 kap. 18 § RF bara ske för att tillgodose angelägna allmänna intressen. De angelägna allmänna intressen som ligger till grund för konventionens ingrepp i de enskildas civila rättigheter i Sverige har inte redovisats i detta förslag. SSR anser att detta måste göras samt att en avvägning mellan det eventuella allmänna intresset och den enskildes civila rättigheter måste genomföras. Förslaget diskriminerar samerna som folkgrupp och så länge renskötselkonventionen inte är förenlig med Sveriges grundlag, Europakonventionens Artikel 6 och övrig folkrätt kan förslaget inte accepteras.

I enlighet med vad som ovan angivits skall samebyar som påverkas av Renskötselkonventionen vara aktivt och effektivt involverade i diskussioner rörande omfördelning av deras betesland. I de fall

enighet inte kan uppnås, och staten ändå önskar omfördela betesland, har staten att göra så genom expropriation eller expropriationsliknande förfaranden. Enligt allmänna rättsprinciper är Sverige därvid skyldigt att utge ersättning till svenska samebyar för bortförhandlade rättigheter då staten har medverkat till att samerna gått miste om bruket. Det åligger även staterna att utreda omfattningen av den egendomsrätt som exproprieras.

Staten måste tillhandahålla samebyarna verktyg för att effektivt kunna bevaka sina rättigheter. Detta i de fall samebyar anser sig ha en mer omfattande sedvanerätt än vad områdesprotokollet anger. Då staten valt att förhandla med Norge om renskötselmarker utan att först utreda sedvanerätten måste staten se till att det finns reella möjligheter för samebyarna att få sin rätt prövad. Det är inte tillräckligt att, såsom Renskötselkonventionens Artikel 8, låta ansvaret för att försvara existerande rättigheter ligga på samebyarna själva. Särskilt med tanke på att, i vart fall i Sverige, samebyn har hela bevisbördan i sådana mål samt då Renskötselkonventionen inte innehåller någon bestämmelse beträffande statens ansvar för rättegångskostnader i sådana mål.

I den norska utredningen NOU 2007:13, den nye sameretten, har Samerettsutvalget uppfattningen att frågan om kostnadstäckning för en rättslig prövning är en av de punkterna som har en stark folkrättslig grund.¹ Här anges tydligt att möjlighet att få sin rätt prövad i domstol inte är tillräcklig. För att uppfylla de folkrättsliga kraven anger samerettsutvalget att det också krävs att samerna får en kostnadstäckning vid ev. prövning i domstol.

Då samerettsutvalget är av uppfattningen att kostnadstäckning är ett folkrättsligt krav vore det anmärkningsvärt om inte samma resonemang torde gälla för renskötselkonventionen. Det innebär att norska staten inte kan inkorporera renskötselkonventionens Art. 8 utan att kränka den allmänna folkrätten. För att uppfylla folkrättens krav krävs att norska staten tillhandahåller samekostnadstäckning i de fall same vill få sin sak prövad i domstol. Det innebär att norska staten inte kan godkänna renskötselkonventionen förrän staterna står för kostnaderna vid en eventuell rättslig prövning av sedvanerätten.

SSR är även kritisk till hur lagakraftvunna domar behandlas i förslaget. Av Art 8 följer att lagakraftvunna domar i det andra landet har företräde framför konventionen. Emellertid framgår det inte om domar som kommit till innan konventionen har samma ställning. Särskilt intresse har Altevannunden från 1968 som rörde svenska samers rätt till ett område som de senare gick miste om på grund av 1972 års konvention.² Overskjönnsretten framhöll att så länge samerna utövade renskötsel i nuvarande form det fanns ringa grund att tro att den svenska staten utan tillräcklig kompensation till samerna skulle gå med på en ändring i konventionen som utestängde dem från området. HöyR sade sig i det väsentliga ansluta sig till overskjönnsrettens skäl. År 1972 utestängdes de svenska samerna från området och detta utan att någon ersättning utgick trots vad overskjönnsretten framhöll. SSR är av uppfattningen att det även idag vore anmärkningsvärt om svenska staten utan tillräcklig kompensation utestänger svenska same från dessa områden där det finns en dom från HöyR.

---

¹ NOU 2007:13, Den nye sameretten, s. 577.

² Rt 1968 s. 429.

Av bl. a dessa anledningar krävs det att Artikel 8 förhandlas om.

Renbetes- och överprövningsnämnden

SSR anser att staten skall stå för eventuella ombudskostnader i renbetes- och överprövningsnämnd. SSR är medveten om att det inte anses påkallat med kostnadsersättning i förvaltningsärenden. Dock är ärenden som kan hamna i renbetes- och överprövningsnämnd av en sådan art att det är svårt för sameby att ta tillvara sin rätt utan biträde av ombud. Därför bör samebyarna ges möjlighet till kostnadstäckning eller rättshjälp.

Kostnader föranledda av renskötselkonventionen

För att ett förslag till ny renskötselkonvention ska kunna godtas av samebyarna krävs att det tydligt presenteras hur kostnaderna för konventionen kommer att finansieras. Det måste säkerställas att kommande kostnader för konventionen, t ex kostnaderna för stängsel och tillsättande och drivande av renbetesnämnd och överprövningsnämnd, samt kostnader för olägenheter till följd av konventionen fullt ut kommer att täckas av staten.

Det är inte acceptabelt att det, som i nuvarande förslag, endast hänvisas till att Sveriges del av kostnaderna planeras finansieras genom främjandeanslaget till Sametinget. Det måste uttryckligen framgå att det kommer att tillskjutas öronmärkta pengar utöver dagens anslag som täcker samtliga kostnader till följd av den nya konventionen.

Avslutande kommentar

SSR vill betona att en majoritet av de svenska samebyarna gränsar mot Norge eller har renbetesrätt på norsk sida. Det finns därför, för de svenska samebyarna, ett stort behov av ett nytt regelverk för den gränsöverskridande renskötseln. Men, som framförts ovan, innehåller det nu liggande förslaget på renskötselkonvention allvarliga brister, något som även påpekats av andra remissinstanser. Det var SSR:s landsmötes eniga uppfattning att man först när dessa brister rättats till är beredd att acceptera en ny renskötselkonvention.

Sámiid Riikkasearvi / Svenska Samernas Riksförbund

Jörgen Jonsson